

Aruba, Bonaire en Curaçao

Abstract

In verschillende Nederlandse museumcollecties zijn objecten te vinden uit de periode dat Aruba, Bonaire en Curaçao onder Nederlands koloniaal bewind stonden. Objecten afkomstig van Aruba, Bonaire en Curaçao zijn in Nederlandse museumcollecties vaak niet toegeschreven aan specifieke eilanden. Daarom is het van belang verschillende zoektermen te gebruiken die naar deze eilanden in het Caribisch gebied verwijzen.

Beschrijving

Aruba, Bonaire en Curaçao (de ABC-eilanden, vanuit koloniaal oogpunt ook de Benedenwindse eilanden genoemd) vormen drie eilandgebieden in de Caribische Zee, vlak voor de kust van Venezuela. De oorspronkelijke Caquetíobevolking sprak een Arowakse taal en heeft de eilanden waarschijnlijk vanuit het Venezolaanse schiereiland Paraguaná bevolkt. De Spaanse conquistador Alonso de Ojeda deed de eilandengroep in 1499 aan en luidde daarmee een lange periode in van Europese koloniale overheersing. In 1634 veroverde de Nederlandse [West-Indische Compagnie](#) het eiland Curaçao op een kleine Spaanse bezettingsmacht en bouwde het eiland, met zijn strategisch gelegen Sint-Annabaai, uit tot een steunpunt in de oorlog tussen de Republiek en Spanje. Twee jaar later werden vanuit Curaçao ook Aruba en Bonaire bezet. Na de vrede tussen de Republiek en Spanje in 1648 groeide Willemstad – de hoofdstad van Curaçao – uit tot vrijhaven, van waaruit veel slaafgemaakten werden verhandeld met de Spaanse kolonies in de Amerika's.

De West-Indische Compagnie ging in 1791 failliet en tijdens de Napoleontische oorlogen werd Curaçao tot tweemaal toe bezet door Engeland. Na het [Verdrag van Londen van 1814](#) kwamen de eilanden onder gezag van het nieuw gestichte Koninkrijk der Nederlanden, dat ze in 1828 bestuurlijk samenvoegde met Sint Eustatius en Onderhorigeheden en Suriname. In 1845 werd deze samenvoeging deels ongedaan gemaakt, waarna Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten werden bestuurd vanuit Curaçao. Deze kolonie, in 1948 omgedoopt tot [Nederlandse Antillen](#), aanvaardde in 1954 samen met Nederland en Suriname het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, waarmee de dekolonisatie van de Nederlandse koloniën in de Cariben voltooid heette te zijn. In 1986 werd Aruba een afzonderlijk land binnen het Koninkrijk der Nederlanden, een pad dat Curaçao in 2010 volgde. In dat jaar werd Bonaire een '[openbaar lichaam](#)' van Nederland. Deze tamelijk ingewikkelde bestuurlijke geschiedenis heeft zijn weerslag gehad op de vorming van archieven en collecties. Houd hier rekening mee bij je onderzoek.

De periode van koloniale overheersing van Nederland op de Aruba, Bonaire en Curaçao wordt onder andere gekenmerkt door een geschiedenis van slavernij en handel in slaafgemaakten. Al ten tijde van de Spaanse overheersing werd de inheemse bevolking van Aruba, Bonaire en Curaçao, de [Caquetío](#), gedwongen tewerkgesteld en gedeporteerd. Onder Nederlands gezag, vooral na de verwerving van het zogenaamde [Asiento de Negros](#) in 1671, werden slaafgemaakten uit West-Afrika naar Willemstad verscheept en met Spaans-Amerika verhandeld of gedwongen tewerkgesteld op de eilanden. Het Nationaal Archief in Den Haag heeft een uitgebreide [zoekhulp](#) op haar website die kan helpen bij het onderzoeken van het (slavernij)verleden op Aruba, Bonaire en Curaçao.

Gedurende de koloniale periode werden de Caribische eilanden die onder Nederlands koloniaal gezag stonden 'Curaçao en Onderhorigheden' genoemd, daarom lijkt veel

archiefmateriaal enkel betrekking te hebben op Curaçao, terwijl hier ook informatie over de andere voormalig door Nederland gekoloniseerde eilanden te vinden is. Ook de zoekhulp van het Nationaal Archief in Den Haag lijkt toegespitst op Curaçao, maar verwijst ook naar archieven met informatie over de andere eilanden.

Daarnaast is er een zoekhulp over [Onderofficieren en soldaten bij het leger in West-Indië 1815-1950](#) die verwijst naar relevant archiefmateriaal over op de Aruba, Bonaire en Curaçao gestationeerde militairen en de zoekhulp [Ambtenaren in West-Indië: Suriname en de Antillen 1815-1936](#), die informatie bevat over Nederlandse koloniale bestuursambtenaren in Suriname, op Aruba, Bonaire en Curaçao en op Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten.

Gedurende de koloniale periode zijn er veel objecten vanuit Aruba, Bonaire en Curaçao naar Europees Nederland vervoerd die terechtkwamen in verschillende (museale) collecties. Zoeken naar objecten afkomstig uit Aruba, Bonaire en Curaçao kan lastig zijn; objecten kunnen zich overal bevinden. Wanneer je museumcollecties doorzoekt kan het van nut zijn verschillende zoektermen te gebruiken voor het zoeken naar objecten afkomstig van Aruba, Bonaire of Curaçao. De ene keer is een object namelijk toegeschreven aan een specifiek eiland, de andere keer aan bijvoorbeeld de 'Nederlandse Antillen'.

De online catalogus van het Wereldmuseum, dat een grote collectie aan objecten uit Aruba, Bonaire en Curaçao beheert, is uit te splitsen op herkomstgebied. De categorie 'Caraïbisch gebied' bevat zo'n 11.000 objecten, maar niet alles is afkomstig van Aruba, Bonaire of Curaçao; binnen deze selectie bevinden zich ook objecten van bijvoorbeeld Jamaica of Haïti.

Herkomstonderzoek

Hieronder vind je per eiland enkele bronnen en websites met informatie van waaruit je onderzoek kan starten. De [subject guides over de Cariben](#) van de Universiteit Leiden bevatten veel nuttige informatie met betrekking tot hun Caraïbische collectie en andere bronlocaties. In [deze lijst](#), samengesteld door het [KITLV](#), staan verschillende links naar relevante websites (niet alle links werken meer).

Vanuit het Consortium Koloniale Collecties wordt er op dit moment een inventarisatie verricht naar museumcollecties afkomstig van Aruba, Bonaire en Curaçao die zich in Europees Nederlandse instellingen bevinden.

Aruba

[The Internet Archive](#) heeft een groot gedeelte van Aruba's cultureel erfgoed gedigitaliseerd en toegankelijk gemaakt. De collectie is zowel bereikbaar via de [website van the Internet Archive](#) als via de [website van Colección Aruba](#). Niet alleen collecties die zich op Aruba zelf bevinden zijn in de database opgenomen. Ook relevante collecties bij voorbeeld het [Nationaal Archief](#) in Den Haag en de musea van het Nederlandse [Wereldmuseum](#) zijn toegevoegd, net als die van andere instellingen in Nederland. Ook is er een specifieke [slavernij database](#) waarin kan worden gezocht naar (archief)collecties die betrekking hebben op slaafgemaakten op Aruba in de periode tussen 1840-1863.

Andere relevante bronnen en websites:

- [Archivo Nacional Aruba](#)
- [Museo Arqueológico Nacional Aruba](#)
- De zoekhulp [Kòrsou – Curaçao](#) van het Nationaal Archief Den Haag bevat ook voor Aruba relevante informatie.
- In de collectie van [Delpher](#) zitten kranten, zoals de Amigoe di Curaçao, die relevant zijn

voor Aruba.

- Het boek '[De geschiedenis van Aruba tot 1816 : van zustereiland tot imperium in imperio](#)' van de historicus dr. J.A. Adi Martis beschrijft de pre-koloniale geschiedenis van Aruba en de periode van het koloniale bewind van de Nederlandse WIC.

Bonaire

De [Fundashon Históriko Kultural Boneriano](#) (FuHiKuBo) is een centrale stichting in het erfgoedveld van Bonaire. De in 1998 opgerichte stichting heeft als doel het documenteren, verzamelen en bewaren van (immaterieel) erfgoed van Bonaire. Daar zijn verschillende platforms uit voort gekomen, zoals [Archivo Boneiru](#) en [Patrimonio Kultural Intangibel Boneiru](#).

Zoals hierboven beschreven is het voor onderzoek naar erfgoed van Bonaire bij Nederlandse instellingen van belang alternatieve zoektermen te gebruiken, zoals bijvoorbeeld 'Curaçao en Onderhorigheden'. Dit komt doordat Nederland geen bestuurlijk onderscheid maakte tussen de verschillende eilanden.

Andere relevante links:

- De zoekhulp [Kòrsou – Curaçao](#) van het Nationaal Archief Den Haag bevat ook voor Bonaire relevante informatie.
- Ook de zoekhulp [Koloniale geschiedenis](#) kan je doorverwijzen naar relevant archiefmateriaal voor Bonaire.
- In de collectie van [Delpher](#) zitten kranten, zoals de Amigoe di Curaçao, die relevant zijn voor Bonaire.

Curaçao

Curaçao heeft lang als naamgever van de door Nederland gekoloniseerde eilanden in het Caribisch gebied gefungeerd, waardoor er relatief veel archiefmateriaal beschikbaar is met betrekking tot dit eiland. De [zoekhulp Kòrsou – Curaçao](#) van het Nationaal Archief verwijst je door naar veel relevant archiefmateriaal over de koloniale geschiedenis van Curaçao. Verder zijn er de zoekhulpen [Slaven- en emancipatieregisters 1839-1863](#) en [Vrij van Slavernij \(manumissies\) 1722 - 1863](#) die relevant kunnen zijn voor onderzoek naar het slavernijverleden op Curaçao.

De website [Curaçao History](#) geeft een handige tijdlijn weer waarop de geschiedenis van het eiland in overzichtelijke tijdvakken is ingedeeld, wat je kan helpen bij het afbakenen van je onderzoek. Het [Nationaal Archief Curaçao](#) heeft een uitgebreide website met veel informatie.

Andere relevante links:

- In de collectie van [Delpher](#) bevinden zich kranten, zoals de Amigoe di Curaçao, die relevant zijn.
- Op de website van [Colección Aruba](#), waar een groot deel van het culturele erfgoed van Aruba digitaal beschikbaar is, bevindt zich ook voor Curaçao relevante informatie.
- De zoekhulp [Plantages en onroerend goed op Curaçao 1720-1845](#) van het Nationaal Archief Den Haag.

Related Aids

- [Selecteren en afbakenen](#)
- [Ambtenaren in gekoloniseerde gebieden](#)

- [Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten](#)
- [Koninklijk Instituut voor Taal-, Land en Volkenkunde](#)
- [Museon-Omniversum](#)
- [Naturalis Biodiversity Center](#)
- [Rijksmuseum Amsterdam](#)
- [Wereldmuseum Amsterdam](#)
- [Wereldmuseum Leiden](#)
- [Wereldmuseum Rotterdam](#)

Primary sources

Secondary sources

Boek:

Heijer, H. J. den. Geschiedenis van de WIC: opkomst, bloei en ondergang. Vierde herziende druk. Walburg Pers, 2013. Boek uit 2013 over de geschiedenis van de West-Indische Compagnie (WIC) die actief was in de kolonisatie van het Caribische gebied.

<https://search.worldcat.org/title/861797634>

Boek:

Oostindie, Gert. Paradise Overseas: The Dutch Caribbean : Colonialism and Its Transatlantic Legacies. Warwick University Caribbean Studies. Macmillan Caribbean, 2005. Boek uit 2005 dat in zeven essays de geschiedenis van de kolonisatie van onder andere de ABC-eilanden door Nederland beschrijft.

<https://search.worldcat.org/title/61483105>

Boek:

Oostindie, Gert, en Jessica V. Roitman, red. Dutch Atlantic Connections, 1680-1800. Brill, 2014. Boek uit 2014 dat ingaat op de rol van Nederland in de kolonisatie van de Atlantische wereld.

<https://brill.com/edcollbook-oa/title/25367>

Boek:

Martis, A. De geschiedenis van Aruba tot 1816: van zustereiland tot imperium in imperio. LM Publishers, 2018. Boek uit 2018 dat de geschiedenis van het eiland Aruba behandelt tot het jaar 1816. Het beschrijft de pre-koloniale periode (2500 v.Chr-1500), de jaren dat het eiland het bezit was van Spanje (1499-1634) en de periode onder het bestuur van de West-Indische Compagnie (1636-1791) en de overgangsjaren die daarop volgden tot de overdracht van het eiland door de Engelsen aan Nederland (1792-1816).

<https://search.worldcat.org/title/1051752557?oclcNum=1051752557>

Boek:

Alofs, Luc. Koloniale mythen en Benedenwindse feiten: Curaçao, Aruba en Bonaire

in inheems Atlantisch perspectief, ca. 1499-1636. Sidestone Press, 2018. Boek uit 2018 dat de periode van Spaanse overheersing op de ABC-eilanden beschrijft.

<https://search.worldcat.org/title/1050133765>

Boek:

Smeulders, Valika, red. Ons koloniale verleden: in 50 voorwerpen. Alfabet Uitgevers, 2023. Boek uit 2023 naar aanleiding van het project 'Ons koloniale verleden in 50 voorwerpen', waarin ook verschillende objecten afkomstig van de ABC-eilanden worden behandeld.

<https://search.worldcat.org/title/1452966194>

Boek:

Stipriaan, Alex van, Luc Alofs, en Francio Guadeloupe, red. Caribbean Cultural Heritage and the Nation: Aruba, Bonaire, and Curaçao in a Regional Context. Leiden University Press, 2023. Boek over de geschiedenis van gedeeld cultureel erfgoed van de ABC-eilanden.

<https://www.jstor.org/stable/10.2307/jj.4470335>

Relevant Data

TO BE FILLED

*first edited by Wiebe Reints as original_author on 2024-11-25
last edited by Wiebe Reints as original_author on 2025-12-15*